

FRI-2B.308-1-L-08

TO THE QUESTION IS THE TRANSFORMATIVE NATURE OF THE RIGHT TO PERSONAL PROTECTION IN THE CRIMINAL PROCESS?³⁰⁸

Lyuboslav Lyubenov – PhD Student

Department of Criminal Law and Security,

University of Ruse “Angel Kanchev”

Tel.: +359 883 417447

E-mail: lvlyubenov@uni-ruse.bg

***Abstract:** The present report is a modest attempt to answer the question whether the right of personal protection as a complex criminal procedure law has a transformative nature? It is essential to give this answer because, on one hand, it complements, though not entirely, an existing gap in the penal procedural doctrine and, on the other hand, the referencing of the right of personal protection according to the need of undertaking a counterpart behavior for its transposition into legal reality makes the perception of the personal protection of accusations of committing a crime from the point of view of its origin, volume and exercise in criminal proceedings comprehensible and complete. To this end, using the comparative method of scientific dissemination, and by prudently handling the general theories of law and civil law in the area of subjective rights, the report examines whether the right to personal protection has the basic constitutive features of the transforming subjective rights.*

***Keywords:** Criminal process, right of personal defence, accused, defendant, transformative right, civil law.*

***JEL Codes:** K410, K420*

ВЪВЕДЕНИЕ

Необходимостта от разглеждане на формулирания в заглавието теоретичен проблем произтича от липсата на категорично негово разрешаване в българската наказателно-процесуална доктрина. Видно от водещите курсове по наказателен процес в страната, този въпрос или изобщо не е разглеждан, или е поставян за анализ, но само косвено с оглед изясняването на други процесуални проблеми (Velchev, S., 1924, Saranov, N., 1937, Pavlov, S., 1996). Възникналата научна празнина, вероятно се дължи на несъзнателен пропуск, тъй като квалифициране на правото на лична защита с оглед необходимостта от предприемане на едно насрещно поведение за неговото претворяване в правния мир е от първостепенна важност за обвиняемия. Така е, защото правилното съотнасяне на правото на лична защита според посочения критерий всякога ще направи разбираема и пълноценна представата за личната защита на обвинения в извършването на едно престъпление от гледна точка на самото нейното възникване, обем и упражняване в наказателното производство. Предвид на казаното, съзираме една добра възможност, да изразим своето скромно мнение по тази сложна проблематика. За целта в настоящото кратко изследване ще се ръководим главно от сравнително-правния метод за научно тезисирание при условно и предпазливо боравене с достиженията на гражданскоправната наука и общата теория на правото в частта относно субективните права.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Нормативна база на правото на лична защита на обвиняемия „de lege lata” се явява чл. 112 от КРБ, според който:

„(1) Гражданите и юридическите лица имат право на защита във всички стадии на процеса.

³⁰⁸ Докладът е представен на 26 октомври 2018 с оригинално заглавие на български език: КЪМ ВЪПРОСА ИМА ЛИ ПРЕОБРАЗУВАЩ ХАРАКТЕР ПРАВОТО НА ЛИЧНА ЗАЩИТА В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС?

(2) Редът за упражняване правото на защита се определя със закон.”

Детайлизация на упоменатите конституционни разпоредби е направена главно чл. 15 от НПК, който гласи:

„(1) Обвиняемият има право на защита.

(2) На обвиняемия и на другите лица, които участват в наказателното производство, се предоставят всички процесуални средства, необходими за защита на техните права и законни интереси.

(3) Съдът, прокурорът и разследващите органи разясняват на лицата по ал. 2 техните процесуални права и им осигуряват възможност да ги упражняват.

(4) На пострадалия се осигуряват необходимите процесуални средства за защита на неговите права и законни интереси.”

От буквалното тълкуване на чл. 112 от КРБ става ясно, че обвиняемият разполага с право на защита през целия наказателен процес, т.е той може да упражнява защита както в досъдебната, така и в съдебната фаза на същия. В този смисъл, както е постановено и в чл. 15, ал.2 от НПК на обвиняемия следва да се предоставят всички процесуални средства необходими за защита на неговите права и законни интереси с еднаква степен на задължителност както в предварителната, така и в съдебната фаза на наказателното производство срещу него. Тук е моментът да се отбележи, че съществува принципна разлика между правото на защита и процесуалните средства за защита. Както отбелязва С. Павлов: „... под право на защита следва да разбираме предоставената на гражданина процесуална възможност да защити своите права и законни интереси чрез упражняване на редица процесуални права, а под процесуални средства за защита – предвидените в кодекса процесуални средства, чрез които се упражняват процесуалните права на защита” (Pavlov, S., 1996). Следователно, отнесени към процесуалните права на защита процесуалните средства за защита се явяват конкретни способности за практическото реализиране на самата защита.

Наложително е да се провежда разлика и между правото на защита и обекта на правото на защита. Както може да се изведе отново от чл.15, ал.2 на НПК, обект на правото на защита, в този смисъл и на правото на лична защита са правата и законните интереси на обвиняемия. Ето защо, субективните права и законните интереси на обвиняемия като правни блага - обекти на правото на защита всякога биват нещо различно. Поначало те съществуват във и независимо от наказателния процес и подлежат на защита, именно чрез упражняването на правото на защита, за разлика от самото право на защита, което винаги възниква в рамките на едно висящо наказателно производство (Pavlov, S., 1986).

Възможно е и самостоятелното нарушаване на правото на защита, такова ще е налице например, когато отговорните за законосъобразното провеждане на наказателното производство органи не изпълнят задължението си за подпомагане и респектиране на правото на защита – арг. чл.227, ал.7 НПК, 247 б, ал.1 НПК, чл.297, ал.1 НПК и др., както и ТР№2 от 2002 г. на ВКС.

На много места в българската наказателно-процесуална литература се застъпва, че правото на защита по своята правна природа е публично субективно право, което се поражда в даден наказателен процес и означава възможност на неговия носител за активно участие в същия (Pavlov, S., 1992, Radeva, R., 1985, Manev, N., 2016). Няма спор и по отношение на това, че правото на защита представлява сложно право имащо за съдържание съвкупността от отделни процесуални права на защита. Въпреки това, не разработен остава въпросът - какво публично субективно право представлява правото на защита на обвиняемия, в това число и правото на лична защита като видово негово подразделение? Категорията публични субективни права е обща. Така например правната теория познава като потестативно публично правомощие правото на иск (Stalev, J., 2012).

Именно, в опит за осветляване на въпроса в следващите редове ще бъде направен кратък сравнително-правен анализ между правото на защита като публично

субективно право и материалните преобразуващи права от една страна, и от друга между него и правото на иск като публично потестативно право.

Според едно от господстващите определения за субективно гражданско право, което впрочем може да бъде лесно открито като базисно положение и в други правни отрасли е това на Витали Таджер изградено върху дефиницията на Любен Василев. **Според автора, гражданското право може да се определи като призната от закона и гарантирана с държавна принуда възможност на дадено лице да има определено поведение или наред с това да има възможността да иска от друго лице (лица) да спазва определено поведение (да даде нещо, да извърши нещо или да се въздържа от определено действие)** (Tadzhher, V., 1972, Vasilev, L., 1956, Braykov, S., 2014). Дефиницията посочва в първата си част непритезателните субективни права, а във втората притезателните. Характерно за непритезателните права е това, че те дават възможност на техния носител да има определено поведение независимо от поведението на насрещния по правоотношението субект. Според Стефан Брайков „...Съдържанието на преобразуващото субективно право се състои в това, че то овластява своя носител да предизвика едностранно промяна в правоотношенията си с определен правен субект, въпреки бездействието, нежеланието или противопоставянето на последния.” (Braykov, S., 2014). Следователно, щом се говори за преобразуващи субективни права, преди всичко се говори за една законово призната и точно определена власт (potesta) на даден правен субект над правната сфера на лицето, с което той се намира в известна правна връзка. Явява ли се обвиняемият овластен да предизвика едностранно промяна в правоотношението си с държавата, въпреки нейното желание, бездействие или противопоставяне? С други думи, разполага ли той с легитимна власт да постанови свободно държавноправна промяна? Внимателният анализ на повечето от правата на лична защита, инкорпорирани в чл. 55 НПК показва, че обвиняемият не разполага с процесуална власт да наложи по собствена воля правна промяна нито в материалното, нито в наказателно процесуалното си правоотношение с държавата. Нещо повече, самите субективни права на защита по чл. 55 НПК се явяват дефинитивно зависими от поведението на държавата. Така например, обвинения в извършването на дадено престъпление, не би могъл да даде правно валидни обяснения по обвинението, ако компетентният разследващ орган не организира и проведе разпит за тяхното събиране, съобразно изискванията на процесуалния закон. Обвиняемият също така не би могъл да научи за какво престъпление е привлечен като такъв и въз основа на какви доказателства, ако не му бъде предявено самото привличане. Той не би могъл и да се запознае с наказателното дело, както и да направи своите извлечения от него, ако то не му бъде предоставено. Обвиняемият не би могъл да участва в каквито и да било действия по разследване, ако не бъде предварително информиран и призован за тяхното извършване. Подсъдимият не би могъл да даде последната си дума, ако тя не му се предостави и т.н. Видно от упоменатите по-горе примери, доколкото липсва съдействие на държавните органи, липсва и надлежно упражнено субективно право на защита, а така и правно изменение на обективно-правната действителност. Следователно, до изясняване на онези фактически и правни положения, които са в полза на обвиняемия, се стига не по негов собствен почин, а в резултат на съвместни действия с държавните органи. Изводът е, че едностранното упражняване на правото на лична защита не води автоматично след себе си до преминаване от едно наказателнопроцесуално състояние в друго.

Преобразуващото право традиционно се схваща като едно вторично субективно право, което възниква върху основата на едно съществуващо основно правоотношение, към което се наслагват в последствие нови юридически факти, които в преобладаващия брой случаи представляват едно правонарушение от страна на пасивния правен субект (Pavlova. M., 2002, Stefanov, G., 2016). Така например правото по чл. 87 ал.1 от ЗЗД (да се развали договора поради неизпълнение) възниква на плоскостта на едно действително съществуващо договорно правоотношение между страните към което по-късно бива прибавен фактът на неизпълнение от страна на длъжника. Правото на развод по чл. 49 от

СК се учредява на базата на валидно брачно правоотношение между съпрузите към което се прибавят брачните правонарушения довели до дълбоко и непоправимо разстройство на брака. Що се отнася до правото на лична защита на обвиняемия, то не възниква на основата на извършено правонарушение от пасивния правен субект – държавата в лицето на нейните компетентни органи. Тъкмо обратното правото на лична защита се поражда с появата на фигурата на обвиняемия, т.е по силата на едно правомерно поведение на държавата заключаващо се в съставяне по надлежния ред на постановление за привличане на обвиняем или на протокол за първото следствено действие - чл. 219 НПК (Manev, N., 2018). Нещо повече в сферата на наказателното правосъдие правонарушение (престъпление) върши не пасивният, а активният правен субект (обвиняемият).

Отличителен белег на преобразуващото субективно право е липсата на насрещно спрямо него правно задължение. Така пасивният правен субект се намира не в състояние на задълженост, а в състояние на подчиненост (Braykov, S., 2014). Въпросната подчиненост според G. Chiovenda не може да се определи като задължение, защото задължението предполага възможност то да не бъде изпълнено (Chiovenda, G., 1950). Отсъствието на задълженост означава, че за да настъпи предвидена в закона и желана от правоимащия промяна в правното положение е достатъчно преобразуващото субективното право да бъде упражнено, т.е от насрещния по правоотношението правен субект не се изисква никаква престация. Именно в този смисъл в теорията се поддържа, че той е подчинен да понесе в своята правна сфера последиците от упражненото преобразуващо право – самото изменение на дотогавашното правно положение (Braykov, S., 2014). Поставен под формата на въпрос проблемът придобива следния вид, а именно подчинена ли е държавата на резултатите от упражняването на правото на лична защита на обвиняемия? Според нас не може да става дума за никаква подчиненост на държавата на личната защита на бранещия се, по няколко причини:

- **първо**, на всяко едно от предвидените в чл. 55 НПК права на защита на обвиняемия кореспондира конкретно задължение на държавата във връзка с неговото осъществяване (Pavlov, S., 1986). Например на правото на обвиняемия да научи за какво престъпление е привлечен към наказателна отговорност и въз основа на какви доказателства съответства задължението на разследващия орган да предяви постановлението за привличане (чл.219, ал. 4 НПК); на правото на обвиняемия да се запознае с наказателното дело съответства задължението за предявяване на разследването (чл. 227, ал. 8 и чл. 228 НПК); на правото на обяснения съответства задължението за провеждане на разпит (чл.221 НПК); на правото на последна дума съответства задължението за нейното предоставяне и неограничаване (чл. 297 и чл. 298 НПК) и тн.
- **второ**, от факта, че държавата е носител на насрещни задължения спрямо правото на лична защита следва, че тя не би могла да бъде подчинена на каквато и да била правна промяна, предизвиквана от обвиняемия мимо волята ѝ, тъй като самото правно изменение „ex lege” настъпва двустранно с проявление и на нейната собствена воля.
- **трето**, дори и в хипотезите в които обвиняемият е получил нужното съдействие за претворяване на своята защита, защото компетентните органи са изпълнили своите правни задължения в тази връзка, не може отново да се говори за подчиненост на държавата на резултата от упражненото право на лична защита. Така например ако обвиняемият, чрез дадени обяснения изключва участието си в приписваното му престъпление, то държавата в никакъв случай не е подчинена на твърдяното, и на общо основание може да продължи да разследва обвиняемия, както и да го разпита отново. Изобщо, държавата е тази, която по силата на своето вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото предприема или изоставя определена процесуална деятелност (чл. 14 НПК).

- **четвърто**, подчиняване на държавата на резултатите от упражненото право на лична защита би значело узаконяване на престъпността. Така е, защото правната заставеност на държавата всякога ще означава заставеност от съдържанието на дадените от обвиняемия обяснения, представените от него оправдаващи доказателства и неговата защитна реч. Допускането на подобна самопомощ буквално означава да се предостави неограничена свобода на обвинения в извършването на определено престъпление да се разпорежда със собствената си наказателна отговорност от една страна, и от друга свеждане на държавата до „реципиент” на една защитна теза, която тя не може да подлага под съмнение. Разпореждане на обвиняемия със съдбата на обвинението „de lege lata” стои в абсолютно несъответствие с правомощията на държавата, както да опознава и изследва лично и непосредствено събитието на престъплението (чл. 13, чл.155, чл.159, чл.163 и др. от НПК), така и да постановява осъдителна присъда по вътрешно убеждение в съответствие с обективната истина (чл. 14, чл.301, чл. 303 НПК). Понастоящем подобно твърдение би могло да намери място единствено в сферата на фантастичността, където всичко е позволено, щом буди недоумение. Всеки опит да се търсят аргументи в полза на обратното, както в закона, така и в наказателнопроцесуалната доктрина би бил израз на дълбоко правно невежество.

В гражданскоправната теория се приема, че упражняването на преобразуващото субективно право е винаги едностранна гражданскоправна сделка с централен елемент едностранното волеизявление на извършващия сделката. Според Ст. Брайков: „...не всяка едностранна гражданскоправна сделка е същевременно и упражняване на преобразуващо субективно право. Такъв характер имат само тези едностранни сделки, които се отличават с противопоставеност на правното положение на страните по тези сделки. В преобладаващия брой случаи противопоставеността се изразява в обстоятелството, че правната промяна е неблагоприятна за пасивния правен субект.” (Braykov, S., 2014). Дори хипотетично да се допусне, че упражняването на правото на лична защита представлява едностранна сделка и едновременно с това и упражняване на субективно преобразуващо право, то няма как да се допусне противопоставеността в правното положение между страните. За правото на лична защита не е свойствена противопоставеност, защото поначало всички права на обвиняемия се упражняват и в интерес на държавата. Авторът Ст. Павлов изрично изтъква, че интересите на държавата са хармонично съчетани с интересите на личността, във връзка с което е заключил, че по-широките възможности на гражданите да бранят свои права и законни интереси не противоречат на държавния интерес, а се обуславят и произтичат от него (Pavlov, S., 1986).

Интерес буди и съществуваща разлика между преобразуващите и непреобразуващите субективни права от гледна точка предмета на правната промяна, т.е на онова което упражненото преобразуващото право засяга. Упражняването на преобразуващи субективни права постановява правно изменение на самото основно (материално) правоотношение. Така например, с упражняване на правото на развод, се прекратява основното правоотношение на брак. С уважаването на иска за делба, се прекратява съсобствеността но и възниква право на индивидуална собственост. С уважаването на иска по чл. 19 ал.3 ЗЗД се прекратява предварително правоотношение и се стига до създаването на ново заместващо покупко-продажбеното отношение. Във всеки един от посочените примери наред с погасяването на самото субективно право след надлежното му упражняване се стига и преобразуване (прекратяване, създаване) на нещо в сферата на материалноправните отношения. Не така изглежда въпросът с правото на лична защита, дори ако мислено се приеме, че то има преобразуващ характер предмет на правна промяна след упражняването му не е основното материално правоотношение. Например след даването на обяснения или запознаването с делото не се рефлектира върху материалноправното наказателно отношение, то ще бъде прекратено, потвърдено или изменено едва с присъдата и не по волята на обвиняемия, а по тази на съда.

В гражданскопроцесуалната теория е безспорен и възгледът, че преобразуващите субективни права не подлежат на принудително изпълнение (Stalev, J., 2012). Като главен аргумент се изтъква, това, че при тях не съществува насрещно задължение, както и, че самото субективно преобразуващо право се оказва упражнено и погасено в момента, в който влезе в сила съдебното решение с което се уважава конститутивният иск, с който то е било предявено. В областта на наказателния процес споделянето на това становище би довело до принципно отричане на учението за процесуално нарушение на правото на защита. Както стана ясно и по-горе в съдържанието на наказателнопроцесуалното правоотношение между обвиняемия и държавата срещу правото на лична защита лежи задължението на съответния компетентен орган на даден етап от развитието на наказателното производство да осигури и респектира това право. Именно защото държавата е длъжна, а не подчинена на правото на лична защита, тя би могла да го наруши. Така всяко едно неизпълнение на задължението и да осигури и подпомогне упражняването на личната защита представлява неудовлетворяване на признатия и гарантиран от закона интерес на обвиняемия от самата защита. Доброволното неосказване на дължимо съдействие за осъществяване на правото на лична защита налага необходимостта последното да бъде изпълнявано против волята на не съдействащия. Ето, защо осъществяването на правата по чл. 55 НПК е нужно и възможно с помощта на държавна принуда, с уговорката, че не става дума за онази принуда характерна за изпълнителния граждански процес. Така, ако правото на лична защита бъде нарушено, например защото разследващият орган неоснователно отхвърля представени допустими и относими веществени доказателства от обвиняемия, последният би могъл да ги представи повторно и против волята на несъбралия ги. Доказателствата могат да бъдат приобщени самостоятелно и независимо от наблюдаващия прокурор въпреки отказа на по-долу стоящия разследващ орган (чл. 196, ал. 1, т. 3 НПК), а също така и от самия разследващ орган след задължителни указания от наблюдаващия прокурор за това (чл. 197 НПК), т.е след като бъде правно принуден да извърши онова, което е пропуснал или съзнателно възпрепятствал по-рано в наказателния процес. От друга страна уважаването на правото да се представят тези доказателства няма непременно за последици погасяването на самото субективно право да се представят доказателства, тъй като докато се извършват следствени действия обвиняемият би могъл да упражни отново своето право на лична защита като представи други относими и допустими веществени доказателства.

Съпоставянето на правото на защита на обвиняемия с правото на иск на ищеца в гражданския процес също разкрива известни интересни особености на правото на лична защита като публично субективно право. По утвърдено в гражданско-процесуалната теория мнение, правото на иск по своя характер е едно потестативно процесуално правомощие, като „потестативният му характер сочи, че то не се състои в отправено до съда претизание да предприеме съдопроизводствените действия, образуващи исковия процес.” (Stalev, J., 2012). Приема се още, че: „...правото на иск предхожда образуването на исковия процес. Докато то не бъде упражнено чрез предявяване на иск липсва образувано гражданско дело. Липсва поради това и задължение за съда да пристъпи към разрешаване на гражданско правния спор” (Stalev, J., 2012). Тези изводи произтичат от водещото значение на диспозитивното начало в гражданския процес – чл. 6 ГПК. От което следва и положението, че правото на иск е правомощие чрез иск да се задължи съдът да разреши правният спор обективиран в иска (Stalev, J., 2012). Що се отнася до правото на лична защита в наказателния процес то се подчинява на принципно различната концепция за учредяването и развитието на наказателното производство, в центъра на която стои разбирането, че съдът и органите в пределите на своята компетентност са длъжни да вземат всички мерки за разкриването на обективната истината по случая, или казано с други думи - официалното начало – чл. 13 НПК. По силата на официалното начало образуването на предварителното производство, повдигането и внасянето на обвинение в съда, разобличаването на виновния, неговото осъждане или оправдаване, както и правилното прилагане на закона се осъществява от държавни органи чрез възложени им задължения „ex officio” и независимо

от волята на гражданите – субекти на процеса (Pavlov, S., 1996). По тази причина, правото на защита на обвиняемия не може да се схваща като потестативно публично правомощие за образуване на наказателния процес. В своето съществуване правото на лична защита на обвиняемия не предхожда образуването на наказателното производство. Напротив, неговата поява и процесуално значение е функция на дейността на компетентните държавни органи в указания смисъл. Ето защо, може да се каже, че по дела от общ характер правото на лична защита е предназначено да служи като законово обезпечен коректив на дейността на държавните органи, но не и като неин първоизточник.

На следващо място, възникването и съществуването на правото на иск е обвързано от известни процесуални предпоставки – чл. 38 и чл. 129, и чл.130 от ГПК. На тази законова основа в правната доктрина се заключава, че недопустимостта на иска изключва правото на иск, както и че правото на иск е право да се предизвика допустим исков процес (Stalev, J., 2012). Обратно, в наказателното производство правото на лична защита може да бъде упражнявано макар, че срещу обвиняемия е образуван един незаконосъобразен и неоснователен процес. Нещо повече тъкмо в тези случаи, правото на лична защита е средството чрез което да бъдат наведени както закононарушенията допуснати при образуването на процеса – чл.207, чл.212 НПК, така и неговото неоснователно водене – чл. 24, чл.25 НПК във връзка с чл. 55 НПК.

Отличително за правото на иск като средство за защита е това, че то съставлява особено искане до съда за разрешаване на граждански спор със сила на пресъдено нещо, за да се защити материалното право накърнено от спора (Pavlov, S., 1996). Следователно, по правило чрез правото на иск се търси защита на едно накърнено от извънсъдебен спор между страните материално право. Чрез иска този спор се релевира пред съда, именно с цел неговото разрешаване от последния по правно-задължителен начин за засегнатите страни. В наказателния процес засягането на материални права и законни интереси на обвиняемия се осъществява в хода на процеса, в резултат на актовете на самия процес (Cheprasov, M., 2013). Това е така, защото преди образуването на наказателния процес вредоносна дейност спрямо гражданите или държавата върши обвиняемия, той е този който посегателства над правно защитени блага. С провеждането на процеса се цели компенсирането на възникналите в обективния и правен мир вреди и санкционирането на обвиняемия с предвидените в НК наказания. Така, процесуалната роля на „ищец” условно казано, се заема от държавата в лицето на нейните компетентни органи – чл. 246 НПК, или от пострадалия от престъплението гражданин – чл. 80 НПК.

За по-голяма изчерпателност на настоящата публикация трябва да кажем, че съществуват и частни хипотези в които правото на лична защита притежава преобразуващ характер. Според нас правото на обжалване по чл. 55 ал.1 от НПК е публично потестативно субективно право. В случаите в които обвиняемия обжалва определени действия или актове на държавните органи той внася едностранно правна промяна в сферата на компетентния да се произнесе по наведените въпроси. Например когато обвиняемият обжалва първоинстанционната присъда той внася правна промяна в сферата на въззивната инстанция едностранно и независимо от нейното желание да разгледа и провери присъдата на посочените правни основания. Това положение се нуждае от известно уточняване обаче, то е приемливо без никакви резерви само що се отнася до състоянието на субективното право преди учредяването на второинстанционния процес за проверка на присъдата, когато още не е възникнало никакво насрещно задължение за въззивния съд. Схващането за потестативен характер на правото на обжалване трудно (мъчно) може да бъде поддържано след момента на депозиране на въззивната жалба, защото тогава вече съществува конкретно задължение на държавата в лицето на нейния правораздавателен орган да развие контролно съдебно производство до окончателно произнасяне по присъдата. Корелат на това задължение е правото на обжалване(правото на защита) то не се погасява, а продължава да съществува до окончателното произнасяне по присъдата от касационната инстанция.

ИЗВОДИ

Изводът е, че в общия случай правото на лична защита на обвиняемия като лишено от най-важните конститутивни елементи на преобразуващите субективни права представлява едно типично държавноправно непреобразуващо право. Неговото правно значение трябва да бъде търсено и извеждано в смисъла на самостоятелна процесуална правна фигура, изградена върху базата на основните начала на наказателното производство, задачата на процеса и разбирането, че защита на обвиняемия осигурява личното му участие (становище, теза) в разкриването на фактите по делото и обективната истина.

REFERENCES

Velchev, S. (1924). *Rakovodstvo po uglavnia process*. Sofia: Pridvorna печатница. **(Оригинално заглавие: Велчев, С., 1924. Ръководство по углавния процес. София: Издателство „Придворна печатница“.)**

Saranov, N., (1937). *Nakazatelnoprocесualno pravo*. Sofia: Izdatelstvo „Hudojnika“. **(Оригинално заглавие: Саранов, Н., 1937. Наказателнопроцесуално право. София: Издателство „Художник“.)**

Pavlov, S. (1996). *Nakazatelen process na Republika Bgaria- Obshta chast*. Sofia: Izdatelstvo “Sibi”. **(Оригинално заглавие: Павлов, С., 1996. Наказателен процес на Република България. София: Издателство „Сиби“.)** 44-92

Stalev, J. (2012). *Balgarsko grajdansko процесualno pravo- deveto preraboteno u dopalmeno izdanie*. Sofia: Izdatelstvo “Siela”. **(Оригинално заглавие: Сталев, Ж., 2012. Българско гражданско процесуално право- девето преработено и допълнено издание. София: Издателство „Сиела“.)** 837-838

Tadger, V. (1972). *Grajdansko pravo na Narodna Republica Bgaria- Obshta chast*. Sofia: Izdatelstvo “Nauka I izkustvo”. **(Оригинално заглавие: Таджер, В., 1972. Гражданско право на Народна република България. София: Издателство „Наука и изкуство“.)**

Vasilev, L. (1956). *Grajdansko pravo na Narodna republica Bgaria*. Sofia: Izdatelstvo “Nauka I izkustvo”. **(Оригинално заглавие: Василев, Л., 1956. Гражданско право на Народна република България. София: Издателство „Наука и изкуство“.)**

Braikov, S. (2014). *Preobrazuvashiti iskovе I preobrazuvashiti sadebni reshenia*. Sofia: Izdatelstvo “Sibi”. **(Оригинално заглавие: Брайков, С., 2014. Преобразуващи искове и преобразуващи съдебни решение. София: Издателство „Сиби“.)** 49-56

Ghiovenda, G., (1950). *Istituzioni di diritto processuale civile*. Napoli: Casa Editrice Dott. Eudenio Jovene.

Seiler, S., (2017). *Strafprozessrecht*. Wien: Facultas.

Настоящият доклад е публикуван с финансовата подкрепа на проект BG05M2OP001-2.009-0011-C01 „Подкрепа за развитието на човешките ресурси в областта на научните изследвания и иновации в Русенски университет "Ангел Кънчев"“